

Nitel Veri Analizinde Kodlama

Yılmaz SAĞLAM
Sedat KANADLI

NVIVO  Yazılımıyla Uyumludur.

7. Baskı

 PEGEM
AKADEMİ



Prof. Dr. Yılmaz SAĞLAM - Doç. Dr. Sedat KANADLI

NİTEL VERİ ANALİZİNDE KODLAMA

ISBN 978-605-318-551-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mayıs 2019, Ankara

7. Baskı: Nisan 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Yılmaz SAĞLAM

1975 yılında Aksaray'da doğdu. Lisans derecesini Selçuk Üniversitesi Kimya Eğitimi Bölümü'nden aldıktan sonra fen bilgisi öğretmeni olarak bir süre köy okullarında çalıştı. 1999 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'ndan yurt dışı mastır ve doktora bursu kazandı. 1 yıl süreyle Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde dil eğitimi aldı. Ardından Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Missouri Üniversitesi'nden yüksek lisans derecesi ve Purdue Üniversitesi'nden fen bilgisi eğitimi alanında doktora derecesi aldı. Halen Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda görev yapmaktadır. Güncel çalışma alanları arasında sosyokültürel diyalektik yöntem, bilgi felsefesi, diyalojik ve otoriter söylem gibi konular yer almaktadır.

Doç. Dr. Sedat KANADLI

1978 yılında Hatay'da doğdu. Lisans derecesinin Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilgisi Eğitimi Bölümü'nden aldıktan sonra 12 yıl Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarında fen bilgisi öğretmeni olarak görev yaptı. 2008'de Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü'nden yüksek lisans, 2012 yılında ise yine aynı bölümden doktora derecesini aldı. Halen Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Program Geliştirme ve Öğretim Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır. Güncel çalışma alanları arasında sınıf içi söylem, fen öğretimi, öğretim ilke ve yöntemleri, öğretmenlerin mesleki gelişimi, araştırma sentezi yöntemleri gibi konular yer almaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

ÖN SÖZ 1

Nitel veri analizine yönelik dersler verdiğim sıralarda kodlamanın nasıl yapılacağı hususunun öğrencilerim açısından en önemli ve yapılması güç bir işlem olduğunu farkettim. Eğitim ve işletme alanlarında yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilerimin soruları sıklıkla kodlamanın ne olduğu ve nasıl yapılması gerektiği üzerineydi. Bununla birlikte öğrencilerime uygulama örnekleri bulunan bir kitap da öneremiyordum. Teorik kitaplar ise öğrencilerimin uygulama yapmalarında yeterli olmuyordu. Bütün bu nedenlerden dolayı bu kitabı yazmaya karar verdim. Kitapta Tümevarım içerik analizinin nasıl yapılacağına dair uygulama örnekleri bulunmaktadır. Bu analizlerden ilkinde açık kodlama (opencoding), bu kodlamada dikkat edilmesi gereken hususlardan kod tanım tablosunun oluşturulması, tekrar kodlama ve kod analiz tablolarının oluşturulması gibi hususlara değinilmektedir. Bununla birlikte kodlama güvenilirlik hesabına yönelik bilgiler de yine bu bölümde verilmektedir.

Bu kitap Platonun metinlerinden ilham alınarak diyalog tarzında yazılmıştır. Kitapta bir doktora öğrencisi olan Defne ile bir bilge arasında geçen diyaloglar görülecektir. Defne, bilgisi sınırlı fakat öğrenmeye meraklı bir öğrenci iken bilge, bu konuda araştırma ve okumalar yapan bir kişidir. Aralarında geçen diyaloglarda nitel araştırmaların dayandığı felsefi yaklaşım, bu araştırma türünün veri toplamada kullanmış olduğu yöntemler, veri analizinde kodlama, veri toplama ve veri analiz sürecinde güvenilirlik ve geçerlilik analizleri ve veri betimlemesi ile analiz aşamaları tartışılmaktadır. Defne bu süreçte biz okuyucuların aklına gelebilecek soruları bizim yerimize bilgeye sormakta, aldığı yanıtların doğruluğunu sorgulamakta ve analizleri kendisi yaparak süreç içerisinde pasif bir dinleyici olmaktan öteye giderek aktif bir katılımcı rolünü benimsemektedir. Bu tarzda bir anlatımın, kitapta verilmesi hedeflenen bilgilerin okur tarafından daha kolay anlaşılması amacıyla yapılmıştır. Kitapta verilen bilgilerin büyük bir çoğunluğu doktora öğrencisi iken değerli hocam, Mary B. Nakhleh'den öğrenmiş olduğum bilgilerdir. Bu kitap sayesinde bu değerli insan yalnız bana değil tüm insanlığa önemli bir katkıda bulunmuştur. Değerli eşim Gülhan Sağlam hanımefendiye kitabı yazma sürecindeki desteğinden dolayı teşekkür ederim.

İyi okumalar dileğiyle.

Yılmaz SAĞLAM

ÖN SÖZ 2

Son yıllarda ulusal alanyazın incelendiğinde nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışma sayısını gittikçe artış gösterdiği görülmektedir. Araştırmacıların, nitel çalışmalarda en çok zorlandıkları yer görüşme, gözlem, ses ve video gibi birden çok veri kaynağından gelen verilerin düzenlenmesi, kodlanması ve bu kodların birbiriyle ilişkilendirilmesidir. Bu işlemlerin elle yapılması araştırmacılar için hem çok zordur hem de zaman ve emek kaybına neden olmaktadır. Bu noktada bilgisayar destekli nitel veri analiz programları, araştırmacıların bu işlemleri daha kolay yapmalarına yardımcı olmaktadır. Nitel verilerin analizinde kullanılan en popüler yazılımlardan biri Nvivo programı olmasına rağmen bu programın nasıl kullanılacağını anlatan Türkçe kitap sayısı oldukça sınırlıdır. Bu kitaplarda daha çok programın menülerini ve bu menülerin işlevlerini birbirinden bağımsız olarak bölüm bölüm tanıtmaya odaklanmıştır. Bu nedenle nitel veri analizi dersleri verdiğim sırada yüksek lisans ve doktora öğrencilerimin mevcut kitapları kullanarak nitel verileri analiz etmekte çok zorlandıklarını gördüm. Bu kitapta, diğer kitaplardan farklı olarak veri kaynağının yüklenmesinden, kodlanmasına, sorgulanmasına ve görselleştirilerek rapor haline getirilmesine kadar olan analiz süreci bir bütün olarak adım adım el alınmış ve kitap öğrencilerin analiz sırasında sordukları ya da sorması muhtemel olan soruları cevaplayacak şekilde organize edilmiştir. Kitapta tümevarımsal içerik analizine uygun olarak çeşitli veri kaynaklarının Nvivo'ya yüklenmesi, ses dosyalarının yazıya çevrilmesi, yazıya çevrilmiş mülakatların kodlanması, in vivo kodlama, otomatik kodlama,metin sorgulama, kodların birleştirilerek kategorilerin oluşturulması, kod tanım tablosunun ve grafiklerin oluşturulması, demografik verilerin Nvivo'ya tanıtılması, case oluşturma, case'lere demografik özelliklerin atanması, demografik özelliklere göre kod dağılımının belirlenmesi (Matrix sorgulama) ve projenin haritasının çıkarılması konularına yer verilmiştir. Bu kitabın bilgisayar destekli nitel veri analizini hiç bilmeyen ya da analizi yapmakta zorlanan öğrenci ve akademisyenlere faydalı olacağı kanısındayım. Nitel veri analiz bölümünü yazarken desteğini sürekli hissettiğim sevgili eşim Sibel AHUBAZ KANADLI'ya, bölümün dil ve imla açısından düzenlenmesinde yardımını esirgemeyen Edebiyat öğretmeni Reyhan SUSAM'a teşekkür ederim.

Sevgilerimle,
Sedat KANADLI

İÇİNDEKİLER

Ön Söz 1.....	iv
Ön Söz 2.....	v
1. BÖLÜM: Nitel Araştırmanın Dayandığı Felsefi Yaklaşım	1
2. BÖLÜM: Nitel Veri Toplama.....	5
3. BÖLÜM: Tümevarım İçerik Analizi.....	9
4. BÖLÜM: Verilerin Gösterimi ve Betimlenmesi.....	35
5. BÖLÜM: Nvivo 12 ile Nitel Veri Analizi	39
6. BÖLÜM: Tümdengelim İçerik Analizi	87

1. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMANIN DAYANDIĞI FELSEFİ YAKLAŞIM

Prof. Dr. Yılmaz SAĞLAM

Okuyucuya Not

Bu bölümde nitel ve nicel araştırmaların felsefi yaklaşımının birbirlerinden farklı olduğu ve bu farklılığın veri elde etme yöntemlerinde nasıl bir değişime neden olduğu tartışılmaktadır.

Defne:



Nitel araştırma yapmaya neden ihtiyaç duyuldu?

Bilge:



1900'lü yıllarda pozitivist felsefeye karşıt bir felsefi akım doğdu. İnterpretivist (Yorumlayıcı) felsefe adı verilen bu akım, 20. yüzyılın başlarında, insan ve toplum araştırmacılarına ilham vererek araştırma yaklaşımlarının, en azından bir kısmının, kökünden değişmesine neden oldu. Bu felsefenin temelleri ise İdealist felsefeye, onun da ötesinde antik çağ felsefecilerinden Platon'a kadar uzanır.

Yeterince açık oldum mu?

Defne: Sana evet demek isterdim. Fakat ne demek istediğin ile ilgili tek bir fikrim bile yok. Pozitivist ve idealist felsefe de ne demek?

Bilge: Pozitivist ve İdealist felsefeler bilgi ve varlığa bakış açıları bakımından birbirlerinden oldukça farklıdır. Pozitivist felsefeye inanan birisi için insan dü-

şüncesinden bağımsız nesnel bir dış dünya vardır; duyu organları vasıtasıyla bu dünya ile ilgili bilgi edinilebilir ve bu dünya herkes için aynıdır. İdealist felsefeye inanan bir kişi ise bu fikre karşı çıkar. Ona göre dış dünya düşüncelerimizin ürünüdür. Her insan farklı bilgi ve düşünceye sahip olduğundan tek bir dış dünya yoktur ya da herkes için farklı bir dünya vardır.

Defne: Yine anlayamadım, desem bana gücendir misin? İdealist felsefenin iddiaları bana çok tuhaf geldi. Dünyanın düşüncelerimizin bir ürünü olması mümkün mü? Örneğin, ben dışarıdaki şu çiçek bahçesini düşünmediğimde, çiçekler yok olacak öyle mi?

Bilge: Tuhaf olduğunu düşünmen, tuhaf değil. Öğrenme, tuhaf olanın sıradanlaşmasıdır. Bu bahçe sana nasıl görünüyor?

Defne: Çok güzel. Rengarenk.

Bilge: Fakat bazı hayvanlar renkleri göremez. Doğadaki nesnelere siyah, beyaz ya da gri tonları şeklinde görürler. Sana göre bu bahçe rengarenk çiçeklerle dolu. Sence onlar için de öyle midir?

Defne: Öyle olmadığı muhakkak.

Bilge: Onlar için renkli bir bahçe var mıdır?

Defne: Yoktur sanırım. Gri bir bahçeleri olsa gerek.

Bilge: O zaman şunu da söylesem kabul etmiş olacaksınız. Bizler renk bilgisine ya da düşüncesine sahip olduğumuz için bizim renkli bir dünyamız var. Bazı hayvanlar ise renk bilgisine sahip olmadıklarından dolayı renkli bir dünyaları yoktur.

Defne: Buna itiraz edemem doğrusu.

Bilge: O zaman, dış dünya düşüncelerimizin ürünüdür, dersem bu sana yine tuhaf gelir mi?

Defne: Hayır, kesinlikle tuhaf gelmez, ulu Bilge. Peki, tek bir dünya yok mu? İşte orada bir ağaç var ve kim ona bakarsa baksın, benimle aynı şeyi görmez mi?



Bilge: Sen ne görüyorsun?

Defne: Yeşil yapraklı, altında gölgelenebileceğim, üzerinde kuş ve sincapların yaşayabildiği bir oksijen kaynağı görüyorum.

Bilge: Güzel dedin. Ben aynı soruyu bir çiftçiye sorsaydım. Şöyle bir cevap verseydi sanırım şaşırılmış olmazdın. *Ben bir bebek görüyorum. Nasıl bebekler sürekli bakıma muhtaçsa ağaç da öyledir. Büyümesi ve ürün vermesi için zamanında sulanması, otlardan temizlenmesi, zararlı böceklerden korunması ve toprağının gübre ile zenginleştirilmesi gerekir.* Aynı soruyu Afrikada ormanda, ağaç üzerinde yaşayan bir kabile üyesine sormuş olsaydık şöyle bir cevap vermesi bizi hiç şaşırtmazdı: *Evimi görüyorum. Ağaç üzerinde uyurum; ailemle orada yemeğimi yerim; yorulduğumda orada dinlenirim; ve çocuklarımla orada oynarım.* Gördüğün gibi **ağaç** farklı insanlar için farklı anlama gelebilmektedir.

Defne: Sanırım ne demek istediğini anlıyor gibiyim.

Bilge: Dolayısıyla, insanların dış dünyayı görmeleri ya da algılamaları birbirlerinden farklı olur. Ne kadar dünya var? dersen, insanların sayısı kadar derim. Bu yine sana tuhaf geldi mi?

Defne: Hayır, kesinlikle. Fakat, bu söylediklerinle nitel araştırmalar arasındaki ilişkiyi anladığımı söyleyemem.

Bilge: Nitel araştırmacılar bireylerin, grupların ya da toplumların dünya algılarının (düşüncelerinin, deneyimlerinin, inançlarının, kültürel değerlerinin, vb.) bu farklılığını ve zamanla bu algıların değişebileceğini kabul ederler. Nicel araştırmacılar ise pozitivist felsefeden etkilenmişlerdir. Fiziki dış dünyanın insan düşüncesinden bağımsız olarak var olduğunu düşünürler. Bu nedenle onlara göre insan, grup ya da toplumların dış dünya algısında farklılık olmaz. Fiziki dış dünya tek olduğundan, nicel araştırmacılar bireylerin dünyaya dair ortak bir algısının var olduğunu düşünürler ve bu tek değişmeyen gerçekliği bulmanın peşindedirler.

Defne: Peki, bu durum, araştırmaların uygulamasında bir farklılığa neden olur mu?

Bilge: Elbette.

Defne: Seni dikkatle dinlediğimi bilmelisin.

Bilge: Verilerin toplama süreçleri bakımından bu iki yaklaşım arasında önemli bir fark bulunur. Nitel araştırmacılar insan ve toplum algılarını araştırmak adına, insanlarla mülakatlar yaparlar, onları gözlemlerler (video çekimleri, gözlem notları, vb.) ya da onların bıraktığı dökümanları (e-postalar, günlükler, resimler, resmi belgeler, raporlar, kitaplar, makaleler, vb.) incelerler. Buna karşılık nicel araştırmacılar, dış dünyanın herkes tarafından benzer şekilde algılandığını varsayarak, veri toplama sürecinde önceden seçenekleri araştırmacı tarafından

belirlenen anketler kullanılır. Bu anketlerdeki sınırlı sayıdaki seçeneklerden uygun olanını, katılımcılardan seçmelerini isterler. Dolayısıyla bu şekilde elde edilen bilgi, insanların gerçek algılarını ölçmekten çok uzak kalır. Bir başka ifade ile elde edilen bilgi, araştırmacının kendi varsayımları ya da bireysel algısının bir ürünü olarak ortaya çıkar ve bu ürün gerçeklikten uzaktır.

Defne: Öyle görünüyor

Ne Öğrendim?



Nitel ve nicel araştırmaların varlığa ve bilgiye bakış açıları birbirlerinden farklıdır. Nitel araştırmacılar gerçekliğin insan algısı olduğu ve bu algıların kişiden kişiye ya da kültürden kültüre farklılık gösterdiğine ve zamanla değişebileceğine inanmaktadırlar. Bu nedenle insanların algılarının bir başkası tarafından önceden tahmin edilmesi oldukça güçtür ya da neredeyse olanaksızdır. Mülakatlar, gözlemler ve dökümanlar nitel araştırmada kullanılan veri toplama yöntemleridir. Nicel araştırmacılar ise gerçekliğin, fiziki dünyanın kendisi olduğunu ve insan algılarının bu nedenle birbirlerine benzerlik göstereceğini ve fiziki dünya değişmediği sürece bu algıların değişmeyeceğini iddia etmektedirler. Bu benzerlikten dolayı araştırmacılar veri toplarken maddeleri ya da seçenekleri önceden belirlenmiş anketler kullanırlar. Fakat ikna oldum ki ağaç örneğinde olduğu gibi insanların algıları gerçekten birbirlerinden oldukça farklı olabilmektedir. Bu nedenle onların önceden tahmin edilmesi bence de mümkün gözüküyor. Dolayısıyla nitel araştırma sonunda elde edilen bilgilerin, anket kullanılan araştırmalara göre gerçekliği yansıtmada daha isabetli oldukları kanısına vardım. Ulu Bilgeye gerçekten teşekkür borçluyum.

2. BÖLÜM

NİTEL VERİ TOPLAMA

Prof. Dr. Yılmaz SAĞLAM

Okuyucuya Not

Bu bölümde nitel veri toplama sürecinde güvenilir veri elde etmek için araştırmacının dikkat etmesi gereken hususlar tartışılmaktadır.

Defne:



Bana nitel bir araştırma yapmam için yardım etmen beni çok mutlu eder.

Bilge:



İnsanları mutlu eden mutlu olur. Nasıl başlamayı düşünüyorsun?

Defne: Sanırım önce çalışma konumu belirlemeliyim.

Bilge: Seni merakla dinliyorum.

Defne: Bu konuda kimler neler yapmış? Ben ne yapabilirim? gibi sorulara sanırım yanıt bulmalıyım.

Bilge: Doğru yolda olduğunu bilmelisin. Ayrıca, araştırma konun araştırma süresince usanmayacağın, senin ilgini çeken bir konu olmalıdır.

Defne: Herkes iyi bir öğretmen özelliklerinin neler olacağını söylüyor. Örneğin akademisyenler iyi öğretmeni tanımlıyor, öğretmenler tanımlıyor, veliler, siyasiler, müdürler tanımlıyor. Benim merak ettiğim husus, bizatihi öğrencilerin *iyi bir öğretmen* algısının ne olduğu. Bu algıyı gerçekten merak ediyorum. Bu konuyu

araştırmak için gerekli motivasyona sahip olduğumu ve usanmadan bu konuyu araştıracağımı umuyorum.

Bilge: Doğru anladıysam öğrenci algısı ya da düşüncesini araştıracağımı söyledin. Bu düşünceler nerede bulunur? desem.

Defne: Tabi ki zihinlerdedir, derim.

Bilge: Peki, zihin denilen şey gözlemlenebilir mi? Bir başkası bizim zihnimizi görebilir mi?

Defne: Göremez derim. Ne yapmaya çalıştığını anlayamıyorum.

Bilge: İşte görünmeyen bu şeyi elde etmek senin araştırmanın amacı. Yoksa yanıldığımı mı düşünüyorsun?

Defne: Hayır, seninle aynı fikirdeyim. Ama aklım biraz karıştı. Görünmeyen düşünceler nasıl araştırılsın ki?

Bilge: Wittgenstein da böyle düşünüyordu. Bir başkasının ne düşündüğünü gerçekte asla anlayamayız.

Defne: Öyle görünüyor. O zaman araştırmaktan vaz mı geçeyim?

Bilge: Hayır. Bir yolu var.

Defne: Gerçekten ne söyleyeceğini merak ettiğimi bilmelisin.

Bilge: Kişiye ne düşündüğünü sorarım?

Defne: Beni şaşırttın ulu Bilge. Yanıtın gerçekten bu mu?

Bilge: Daha iyi bir yolun olduğunu mu düşünüyorsun?

Defne: Hayır, ama daha mükemmel bir sonuca götürecek bir yol söylemeni beklerdim.

Bilge: Bu yolun mükemmel olmadığı konusunda haklısın. Kişi düşüncesini açıklarken tam olarak ne düşündüğünü ifade etmekte güçlük çekebilir, hatalı konuşabilir ya da dinleyen yanlış kaydedebilir. Bu gerçekliğe ulaşmakta bir sınırlılıktır.

Defne: Sanırım öğrencilerin ne düşündüğünü bulmak için birtakım sorular düşünmeliyim.

Bilge: Sanırım öyle.

Defne: İyi bir öğretmen dersini eğlenceli olarak anlatandır. Sence de öyle değil mi? diye bir soruyu öğrenciye yöneltirim.

Bilge: Burada öğrencinin kendi algısını ölçtüğünü mü düşünüyorsun? Yoksa ben senin, öğrenci düşüncelerini araştıracağım, sözünü yanlış mı anladım?

Defne: Hayır ulu Bilge. Elbette onların düşüncelerini araştırıyorum.

Bilge: Öğrenciyi yönlendiriyorsun.

Defne: Anlayamadım. Yönlendirmek de ne demek?

Bilge: İyi bir öğretmenin nasıl olmasını gerektiğini sen ona söyledin ve onun, senin bu düşünceni onaylamasını istedin. Fakat biliyorsun ki sen, onun iyi bir öğretmen algısının ne olduğunu araştırıyorsun. Senin için, onun fikri önemli, seninki değil. Senin bu yaptığına yönlendirmek denir.

Defne: Sanırım seni anlıyorum. Ben sadece onun fikrini kolaylıkla açıklayabilmesi için ona yardım etmek istemiştim. O zaman, İyi bir öğretmen sence eğlenceli olan mı yoksa dersinde materyal kullanan mı? Düşünceni öğrenmek istiyorum, derim.

Bilge: Yine öğrenciyi yönlendirdiğini söylesem bana kızar mısın?

Defne: Bu defa sen nasıl istediysen öyle sordum. Buna da mı itirazın var?

Bilge: Yine yönlendirme yaptın.

Defne: Onun düşüncesini sordum ama.

Bilge: İki düşünce öne sürdün ve düşünceler öğrenciyeye ait değil. Bu iki düşünce de sana ait. Sen onlardan birisini öğrenciden seçmesini istedin. Unutma! amacın öğrencinin ne düşündüğünü ortaya çıkarmak, onu etkilemeden.

Defne: Sanırım ne demek istediğini anlıyorum. Sence iyi bir öğretmen nasıl olmalıdır?, derim.

Bilge: Doğru yoldasın.

Defne: Araştırmama başlayıp verilerimi hızla toplamak için sabırsızlanıyorum (Defne bir öğrenci ile mülakat yapar).Sence hangi özelliklere sahip bir öğretmen iyi öğretmendir?

Öğrenci: İyi bir öğretmen öğrencilerine karşı iyi olandır. İyi insanlar daima mutlu olurlar. Ben de iyi bir insan olmak istiyorum, tıpkı öğretmenim gibi.

Defne: Bana ışık veren yolumu aydınlatan bilge, bu mülakatımı nasıl buldun?

Bilge: Bu yanıt yetersiz görünüyor.

Defne: Öğrenci sorumu gayet iyi yanıtladı. İyi bir öğretmen öğrencilerine karşı iyi olandır dedi. Bu açıklama sana göre yeterli değil sanırım.

Bilge: Evet, öğrencilerine karşı iyi olmaktan sen ne anladın?



Defne: Öğrencilerine güler yüzlü olmayı ve onlara bağırılmamayı anladım.

Bilge: Ben öğrencilerini sabırla dinlemeyi anladım. Bana itirazın olur mu?

Defne: Sanırım, olmaz.

Bilge: Her ikimiz de farklı şeyler anlıyorsak. Öğrencinin algısının tam olarak ne olduğunu bilmiyoruz demektir.

Defne: Öyle olur sanırım. Sen böylesi bir durumda ne yapardın?

Bilge: Mülakata devam ederdim. Öğrencilerine karşı iyi olan bir öğretmen ne yaparsa iyi olur? örnek verebilir misin? şeklinde bir soru daha sordum.

Defne: Anladığımı söyleyebilirim. Böylece onun gerçekte ne düşündüğünü bulabiliriz.

Bilge: Evet, haklısın. Öğrencinin düşüncesinin gerçekte ne olduğunu onu yönlendirmeden yapmamız gerekiyor. Unutma! Tüm gayretimiz onu anlamaya çalışmak olmalı. Aksi taktirde iyi öğretmenin öğrenciler tarafından nasıl algılandığını tüm detayları ve olduğu şekliyle anlayamayız. Yönlendirme sonucu öğrenci algıları bozulacak ve elde edeceğin bilgiler gerçekliği tam olarak yansıtmayacaktır. Yaptığın araştırmanın güvenilirliği de buna bağlıdır. Unutma! Titiz ve doğru bir şekilde veri toplama, güvenilir bilgi elde etmede hayati öneme sahiptir.

Ne Öğrendim?



Mülakat sırasında mülakata katılan kişiye bilgi sağlayan sorular yöneltilmemelidir. Bu sorular yönlendirici olmakta ve gerçekte öğrencinin ne düşündüğünün ortaya çıkarılmasında bir engel teşkil etmektedir. Katılımcının ne düşündüğü araştırmacının düşüncelerinden bağımsız olarak olduğu şekliyle ortaya çıkarılmalıdır. Bir başka ifade ile birey, grup ya da toplumun düşünceleri araştırmacının etkisi olmaksızın bulunmalıdır. Bütün bu çabalar elde edilecek verinin bozulmasını engellemek için yapılır. Bununla birlikte, katılımcının ileride veri analizini güçleştirecek muğlak ya da anlaşılmasız ifadeleri ilave sorular sorularak anlaşılır ve analiz edilebilir hale getirilmelidir. Bu tür durumlarda katılımcıdan örnek istenmesi doğru bir yaklaşımdır. Veri toplama aşamasında bu şekilde titiz davranılması elde edilecek verilerin güvenilirliğini arttıracaktır. Bir başka ifade ile titiz veri toplama elde edilen verilerin, araştırmacının dışında var olan dünya algısı ya da algılarını en doğru şekilde yansıttığına olan güvenin yüksek olmasına neden olacaktır.

3. BÖLÜM

TÜMEVARIM İÇERİK ANALİZİ

Prof. Dr. Yılmaz SAĞLAM

1. Verilerin Kodlanması

Defne:



(Defne bir okula gider ve sekiz öğrenci ile bireysel mülakatlar yapar) Öğrenci yanıtlarını görmek ister misin?

Bilge:



Elbette.